

Ús dels blocs en educació superior.

Francesc Balagué Puxan, Anna Forés Miravalles i Begoña Gros Salvat

Universitat de Barcelona

Abstract: Els nous reptes que planteja l'Espai Europeu d'Educació Superior ens porta a pensar en nous rols del professorat universitari. Aquests nous rols impliquen l'ús de metodologies diverses, i nous recursos per adaptar-se a noves situacions i realitats.

Els blocs són una eina que poden oferir moltes possibilitats al professorat universitari. La flexibilitat i la facilitat d'ús fan que sigui senzill i atractiu.

Hem dut a terme uns estudis exploratoris en 4 situacions educatives diferents: ús del bloc com a diari de pràctiques, bloc de classe per al treball en grup, bloc de la professora com un espai més en l'educació a distància i bloc de l'estudiant de doctorat com a diari d'investigació.

• Introducció

L'Espai Europeu d'Educació Superior comportarà canvis en la manera en que aprenen els alumnes i també en com ensenyen els professors. El nou rol del professorat requerirà una participació activa i l'ús de més recursos i noves estratègies per donar resposta a les necessitats emergents. Per a dur a terme tot aquest procés amb èxit serà necessari establir més mecanismes de suport al professorat (més formació, més recursos, millors infraestructures, foment de la reflexió, etc.).

Alguns estudis previs mostren el professorat té dificultats per trobar i utilitzar recursos tecnològics per a la seva docència. Les institucions han de prendre part activa en aquest procés, posant tots els mitjans possibles a l'abast del professorat.

L'EEES comporta un canvi de mentalitat a nivell transversal, en tot el procés d'ensenyament i aprenentatge. Des de l'espai, l'organització del temps fins als recursos i metodologies.

Dins de tots els canvis que implicarà l'EEES, ens centrarem en com repercutirà això a nivell docent. Aquests són els canvis que defineix Benedito (en Goñi, 2005):

- El rol d'organitzador del procés d'aprenentatge.
- Determinar el volum de treball que hauran de fer els estudiants.
- Establir les competències bàsiques que els estudiants han de dominar.

{ **Ús dels blocs en educació superior.** *Francesc Balagué* }
Puxan, Anna Forés Miravalles i Begoña Gros Salvat
 Universitat de Barcelona

JORNADA ESPIRAL 2007

- Definir nuclis comuns de coneixement per a configurar currículums bàsics de caràcter interdisciplinar.
- Potenciar l'activitat tutorial.
- Establir mecanismes de seguiment, per avaluar el progrés dels estudiants en els seus aprenentatges i en els resultats finals.
- Preparar materials curriculars, guies didàctiques, dossiers electrònics, etc.
- Aconseguir el compromís i la implicació dels estudiants, tant a nivell individual com grupal, en el desenvolupament dels processos d'aprenentatge.

Tots aquests canvis requeriran una reorganització global del sistema universitari: més suport al professorat (Gibbs & Coffey, 2004; Berg & Hofman, 2005), formació adequada a les seves necessitats (Gros i Romaña, 2004; Zabalza, 2002) i facilitar l'accés als recursos i suport tecnològic.

Caldrà tenir en compte, com destaca Ramsden (2005), que l'ús de recursos i noves estratègies no implica una millora en la qualitat docent. Reflexionar sobre l'enfocament i la metodologia docent serà igualment necessari.

Aquest canvi a nivell universitari queda molt ben definit amb la següent figura (Bautista, Borges, i Forés, 2006), que té com a eixos vertebrals el tipus de canvi (superficial o profund) i si és a nivell individual (un docent) o col·lectiu (tota la institució):

Canvis superficials					
Un sol docent	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; padding: 5px;">Ús individual de les TIC per a perpetuar els mètodes tradicionals.</td> <td style="width: 50%; padding: 5px;">Canvis formals però sense transformació pedagògica, ni canvi d'actitud ni de procediment.</td> </tr> <tr> <td style="width: 50%; padding: 5px;">Ús individual de les TIC per actualitzar la formació: renovació del rol docent, del rol de l'estudiant, de la metodologia.</td> <td style="width: 50%; padding: 5px;">Nova cultura universitària: èmfasi en l'estudiant, en l'aprenentatge de conceptes, procediments actitudinals i també en l'adquisició de competències.</td> </tr> </table>	Ús individual de les TIC per a perpetuar els mètodes tradicionals.	Canvis formals però sense transformació pedagògica, ni canvi d'actitud ni de procediment.	Ús individual de les TIC per actualitzar la formació: renovació del rol docent, del rol de l'estudiant, de la metodologia.	Nova cultura universitària: èmfasi en l'estudiant, en l'aprenentatge de conceptes, procediments actitudinals i també en l'adquisició de competències.
Ús individual de les TIC per a perpetuar els mètodes tradicionals.	Canvis formals però sense transformació pedagògica, ni canvi d'actitud ni de procediment.				
Ús individual de les TIC per actualitzar la formació: renovació del rol docent, del rol de l'estudiant, de la metodologia.	Nova cultura universitària: èmfasi en l'estudiant, en l'aprenentatge de conceptes, procediments actitudinals i també en l'adquisició de competències.				
Canvis profunds (innovacions metodològiques duradores)					
La comunitat universitària					

Figura 1. Renovació i innovació a la Universitat del Segle XXI (Bautista, Borges, i Forés, 2006)

Com hem vist, un aspecte concret en aquest nou rol del professorat, no l'únic però sí transversal, serà l'ús de recursos tecnològics per fer front als canvis metodològics.

Si a més a més hi afegim la nova concepció en l'organització del temps i de l'espai (treball fora de l'aula, etc.) creiem que els blocs (weblogs o quaderns de bitàcola) són una eina adequada d'ajuda al professorat a fer front a aquesta nova situació. L'ajuden a establir vincles amb altres professors, altres institucions, etc. I el què és més important, és una eina, la flexibilitat de la qual permet una canvi profund de manera gradual. És a dir, permet al professor anar introduint canvis i innovacions metodològiques duradores (a nivell comunicatiu, d'organització de les tasques, etc.) sense trencar sobtadament amb la seva docència actual.

- **Weblogs, blocs o quaderns de bitàcola**

Tot i que no existeix una definició única i universal del que és un weblog, en català s'ha acceptat el terme bloc o quadern de bitàcola, i que la viquipèdia defineix com *"un espai personal d'escriptura a Internet. Una mena de diari en línia, un lloc web que una persona utilitza per a escriure periòdicament, en el qual tota l'escriptura i l'estil s'utilitza via web. Un bloc està dissenyat per a que, com a un diari, cada article tingui data de publicació, de tal forma que la persona que escriu (blocaire) i les que llegeixen poden seguir un camí de tot el que s'ha publicat i editat."*¹

A aquesta definició voldríem afegir algunes característiques que al nostre entendre tenen un valor afegit com a facilitadores de la comunicació, la interacció, l'organització i el compartir coneixement. Concretament:

- Els comentaris permeten contrastar opinions, ampliar amb noves informacions, etc.
- Els enllaços a altres blocs de temàtica similar a través del "blogroll" estableixen una xarxa de blocs de temàtica similar.
- Els avisos de que algú fa referència al nostre bloc (*pings i trackbacks*) connecten articles de temàtica similar entre ells.
- Les etiquetes o categories són uns elements que faciliten l'organització i identificació dels continguts, cada vegada

¹ Definició de la viquipèdia
<http://ca.wikipedia.org/wiki/Bloc>

més habituals en entorns virtuals, també conegut com *folcsonomies*.

- La sindicació de continguts (RSS) permet centralitzar la informació (prèviament seleccionada) i que ens vingui a nosaltres enlloc d'anar-la buscant².

També cal destacar altres peculiaritats. Són eines de fàcil configuració, per a les quals no cal conèixer codi html i protocols de transferència d'arxius via *ftp*, sinó que s'administra tot a través del navegador. Tampoc no cal preocupar-se del disseny ja que la majoria inclouen diverses plantilles preestablertes per triar. Aquesta facilitat d'accés fa que el contingut s'actualitzi periòdicament (a diferència de les pàgines web estàtiques) i on el contingut s'arxiva en ordre cronològic invers, de manera que el contingut més recent apareix sempre en primer lloc; així a simple vista podem saber si s'ha actualitzat o no.

A més a més, tot el contingut queda ordenat per la data de creació i hi ha l'opció de buscar per dates o bé a través d'un cercador intern per contingut.

Seria difícil concretar si la popularització de l'ús dels blocs va ser el motiu que apareguessin un gran nombre de tecnologies per crear-ne de forma ràpida, senzilla i gratuïta o viceversa.

Tot i que en un principi no es tractava d'una eina específicament dissenyada per a l'ús educatiu, totes aquestes característiques (que a continuació detallarem) ens porten a considerar l'ús dels blocs en educació com una eina que ens ajudi a millorar la docència i a enriquir l'entorn d'ensenyament i aprenentatge.

Per tant cal una reflexió prèvia sobre l'ús que li voldrem donar, amb quins objectius l'utilitzarem, quines necessitats volem cobrir, quines característiques ofereix cada plataforma, etc. i en funció d'això triar un sistema o un altre.

Com hem comentat, hi ha molt diverses solucions alhora de triar una plataforma per crear el nostre bloc. Des de les més populars i senzilles d'utilitzar (*mypaces.com*³ i *blogger.com*⁴) fins a d'altres més completes com *wordpress.com*⁵.

² Es poden ampliar les definicions al glossari de Bloc de Blocs
<http://www.blocdeblocs.net/glossari-blog/>

³ Myspace de Microsoft <http://spaces.live.com/>

⁴ Blogger de Google <http://www2.blogger.com/home>

⁵ Wordpress.com <http://wordpress.com/>

Concretament nosaltres hem triat el servei de wordpress.com, un dels millors gestors de blocs, amb moltes possibilitats, però alhora una mica més difícil d'utilitzar. I hem triat aquest sistema per la seva llicència de software lliure, la facilitat d'ús i de personalització, així com la important comunitat d'usuaris que hi ha al darrere, que creen noves plantilles i aplicacions constantment i donen tot el suport necessari en cas de dubte o dificultat.

A més a més és un servei extern als campus virtuals, que en facilita l'accés i la creació d'enllaços i comunitats amb l'exterior.

- **Usos en educació superior**

Si ens centrem en l'EEES, on la càrrega de treball dels alumnes contempla no només les hores de classe sinó també el temps que els estudiants dediquen al treball en grup, pràctiques, treball des de casa, etc. els blocs poden ser una eina molt adequada per facilitar al professorat el seguiment d'aquestes tasques.

En aquest article presentem quatre experiències d'ús dels blocs a la universitat en situacions diferents, tant temàticament com contextualment, però hem seguit un procediment similar en tots els casos.

En primer lloc s'ha reflexionat i analitzat l'ús d'aquesta eina dins de l'assignatura. És important definir bé els objectius de cada activitat utilitzant els blocs i que els alumnes els coneguin, així com el procés d'avaluació. I contextualitzar aquestes activitats amb la temàtica i continguts del curs, ja sigui com a complement o extensió. Que els alumnes hi vegin la relació i en coneguin els objectius serà clau per a una alta participació.

El primer dia de curs, s'ha dedicat una sessió a explicar què són els blocs, quina utilitat tindran a l'assignatura i s'ha fet una demostració pràctica de com publicar o s'han creat els blocs personals al moment, depenent de cada cas. En un dels casos, on cada alumne havia de tenir el seu propi bloc, va ser necessària una segona sessió.

En el cas 3, durant la sessió es va discutir si seria més feina utilitzar el bloc o no. Vam arribar a la conclusió que més feina ho seria al principi, doncs cal aprendre una eina nova i acostumar-se a fer-la servir. Però que després en facilitaria el seguiment per part del tutor, dels companys i cada alumne tindria totes les experiències del seu període de pràctiques organitzades i accessible, permetent un millor procés de reflexió final.

Tot i aquesta primera sessió, de seguida vam veure la necessitat de crear un petit manual d'ús del gestor de blocs *Wordpress*⁶ que ha ajudat i donat autonomia als estudiants i professors a desenvolupar el seu propi.

La sessió de presentació tenia dos objectius. Per una banda una part més tècnica, de què és un bloc i com fer-lo servir, i per una altra, una part més pedagògica que implica discutir i reflexionar sobre l'ús que en farem. Explicar les categories i consensuar-ne el significat serà molt important perquè el treball tingui èxit.

El quadre següent resumeix aquestes quatre situacions que ampliarem després.

Taula 1. Descripció dels quatre casos

	Cas 1	Cas 2	Cas 3	Cas 4
Ensenyament	Doctorat Multimèdia educativa (Universitat de Barcelona)	Educació Social (Universitat de Barcelona)	Educació Social (Universitat Ramon LLull)	Educació Social (Universitat Ramon LLull)
Context	-Assignatura de disseny instructiu -Situació presencial.	-Assignatura d'habilitats socials -Situació presencial amb suport virtual	-Estudiants en període de pràctiques. -Situació presencial amb tutorització virtual.	- Assignatura d'Educació Permanent -Curs totalment a distància.
Ús del bloc	1. Compartir amb els altres estudiants les seves activitats i comentar-les 2. Utilitzar el bloc com a gestor bibliogràfic i diari de l'investigador.	Bloc col·laboratiu on cada grup exposarà un cas i els altres estudiants hauran de comentar i donar la seva opinió, amb la guia i supervisió del professor.	Bloc individual i personal que recull les reflexions i vivències dels estudiants en pràctiques. El professor en fa un seguiment.	Bloc del professor per tractar temes més reflexius de l'assignatura amb combinació amb un fòrum de discussió.

I a continuació es resumeix en format de taula, la motivació, la combinació d'entorns d'aprenentatge i la finalitat del bloc en cada cas concret.

⁶ Aquest manual es troba disponible en pdf al Bloc de Blocs
http://www.blocdeblocs.net/wp-content/uploads/2007/02/manual_wordpress.pdf

Taula 2. Motivació (qui pren la paraula en primer lloc)

Ús dels blocs	estudiant	compartida	professor
Cas 1			
Cas 2			
Cas 3			
Cas 4			

Taula 3. Combinació d'entorns d'aprenentatge

Ús dels blocs	presencial	compartida	EVEA
Cas 1			
Cas 2			
Cas 3			
Cas 4			

Taula 4. Finalitat del bloc

Ús dels blocs	Ampliació de la matèria	Alternativa a la presencialitat	Seguiment d'un procés
Cas 1			
Cas 2			
Cas 3			
Cas 4			

Cas 1

En aquest cas es tracta d'un grup d'estudiants del programa de doctorat Multimèdia Educativa de la Universitat de Barcelona el què ens situa en un context diferent dels altres casos, per dues raons principals: l'edat i interessos dels estudiants i per la temàtica del programa de doctorat.

El grup està format per 7 alumnes amb estudis previs d'enginyeria informàtica o pedagogia.

Concretament, en aquest cas, s'introdueix aquesta eina amb l'objectiu de donar-la a conèixer aplicada a la recerca: com a diari d'investigació. Es tracta d'utilitzar el bloc com a eina de suport al procés d'investigació i d'estudi dels estudiants de doctorat o investigadors, de manera que els permeti anar recollint dades, anotacions, idees, reflexions sobre el propi procés de recerca, el

{ **Ús dels blocs en educació superior.** *Francesc Balagué* }
Puxan, Anna Forés Miravalles i Begoña Gros Salvat
Universitat de Barcelona

JORNADA ESPIRAL 2007

treball de camp,... i també anar recollint les referències bibliogràfiques i documentació teòrica que van utilitzant.

La informació dels diferents blocs es compartida de manera que tothom pot accedir i aportar noves informacions i reflexions al procés d'investigació.

La característica d'ordenació temporal dels blocs, permetrà recuperar la informació que van registrar i facilitar-ne el seguiment. A més a més permet anar relacionant les informacions pràctiques directament amb enllaços a les fonts bibliogràfiques, contextualitzant així la teoria.

Per tal de donar a conèixer l'eina entre els estudiants, es parteix d'una assignatura en concret: disseny instructiu. En aquesta assignatura cada alumne ha d'analitzar diferents materials educatius i fer-ne una avaluació destacant els punts forts, els febles i justificant el disseny instructiu que els sustenta. Aquestes activitats s'hauran de publicar al bloc per tal que els companys les puguin llegir i fer-hi comentaris, conèixer els materials, discutir diferents dissenys, etc.

Per distingir els articles publicats al bloc referents a l'assignatura, dels d'interès propi per cada investigador, es va acordar utilitzar unes categories comunes, que identificarien els articles publicats referents a l'assignatura, facilitant-ne així el seguiment per part dels companys i professors.

Per fer-ho, es va realitzar una sessió prèvia sobre l'ús dels blocs, on cada alumne va crear el seu, i posteriorment, en cas de dificultats, han rebut el suport tècnic de l'investigador.

En aquesta cas, no es fa una avaluació específica de l'ús del bloc, sinó que la professora avalua les activitats presentades i els comentaris fets als altres blocs, tenint en compte si aporten informació nova, si argumenten la seva opinió, etc.

Avaluació i seguiment del cas:

Com s'ha comentat, l'objectiu d'aquesta situació era que els estudiants coneguessin i comencessin a utilitzar aquesta eina. La majoria d'ells no l'han començat a utilitzar fins que no han hagut de presentar les activitats de l'assignatura, tot i que tots ells li veuen molta utilitat com a suport a la seva recerca.

Concretament, una persona l'utilitza de forma regular i escriu periòdicament sobre temes relacionats amb el doctorat o sobre interessos més personals. Dues persones més l'han començat a utilitzar per registrar bibliografia utilitzada o referents teòrics que volen arxivar. I uns altres alumnes encara no l'han començat a utilitzar a l'espera d'entregar les activitats a final de curs.

Com a exemple de bloc utilitzat bàsicament com a gestor bibliogràfic trobem aquest <http://glorianalondono.wordpress.com/> i en aquest altre <http://ingridnf.wordpress.com/> ja s'hi inclouen reflexions i discussions, hi ha comentaris de lectors, etc. o aquest altre també molt complert, que inclou elements de vídeo en alguns articles: <http://aneskaortega.wordpress.com/>

Cas 2

Es tracta d'un grup d'Educació Social de la Universitat de Barcelona de 25 alumnes aproximadament. En aquest cas concret, s'acorda organitzar l'assignatura utilitzant el bloc, de tal manera que es farà una classe presencial a la setmana i una altra "virtual" participant al bloc.

La participació al bloc forma part de l'assignatura. Es divideix la classe en grups de 3 o 4 persones i cada setmana un grup ha de publicar un cas pràctic referent a una habilitat social i formular algunes preguntes. La resta de companys a títol individual o grupal han de comentar cada cas. Què n'opinen del cas presentat, com ho veuen ells, etc. El mínim és un comentari per persona i un màxim de dos, que cal fer-los durant la setmana següent a la publicació del nou cas. Màxim 15 dies

En aquest cas l'avaluació de les activitats es fa presentant per escrit el grup la síntesi del cas presentat en el bloc, nivell de participació, línies de discussió i síntesi final de l'habilitat social. A banda que l'habilitat social serà desenvolupada a nivell teòric en un altre treball i treballades de forma procedimental a les classes presencials.

Avaluació i seguiment del cas:

Aquesta activitat ha tingut un seguiment molt alt i satisfactori. Ha introduït una forma de treballar la matèria diferent i els alumnes han participat activament, tant en el desenvolupament dels casos com dels comentaris. Tots els grups han publicat el seu i en general tothom ha comentat com a mínim una vegada en els casos presentats pels companys.

Estem enmig del procés formatiu s'han recollit algunes avaluacions i opinions dels estudiants, ressaltant l'alt índex de participació (més de 100 comentaris en els aproximadament 10 casos).

Aquesta és l'adreça del bloc de l'assignatura:

<http://aforeshs.wordpress.com/>

Cas 3

Aquest cas es centra en el període de pràctiques dels estudiants d'Educació social de la Universitat Ramon LLull. Un total de 15 alumnes que durant el segon semestre del curs realitzen les pràctiques en un centre.

Habitualment els períodes de pràctiques en aquest centre s'avaluaven en dos moments. Un primer moment a meitat del semestre, on els alumnes presentaven un treball escrit de les reflexions, vivències, etc., document anomenat diari de pràctiques. I un segon moment, acabat aquest període, on entregaven tota la memòria del pràcticum i el diari de pràctiques complet. Aquest procés anava acompanyat de tutories virtuals, a través de correus electrònics, i presencials.

Aquest any s'ha introduït l'ús del bloc com a forma de fer el diari de pràctiques, amb diversos objectius. Per una banda facilitar el seguiment del tutor del procés de pràctiques de l'alumnat, ja que li permet anar seguint aproximadament en temps real com es desenvolupen les pràctiques dels alumnes. La tutora té 15 alumnes i d'aquesta manera amb un cop d'ull pot veure l'evolució i el procés, fer comentaris, ajudar i orientar a qui ho necessiti, etc. Un altre objectiu era que els propis alumnes poguessin seguir les activitats dels companys, veure què feien, quines dificultats tenien, què els hi funcionava, què no... i compartir aquestes experiències. I un tercer objectiu era organitzar tota la informació que anaven recollint, les idees, reflexions, etc. en el seu diari personal però amb el suport d'aquesta eina que els permetia per una banda l'organització per categories i per l'altra l'organització temporal, facilitant així al acabar el període fer una revisió i reflexió de tot el procés, ja sigui temàticament o temporalment.

Com en el primer cas i aprofitant una de les característiques dels blocs, s'han utilitzat les etiquetes o categories per facilitar el seguiment de les aportacions, tant per part dels alumnes com per part dels companys. Va ser molt important decidir les etiquetes a utilitzar de forma conjunta (durant la sessió de presentació) per tal

{ **Ús dels blocs en educació superior.** *Francesc Balagué* }
Puxan, Anna Forés Miravalles i Begoña Gros Salvat
Universitat de Barcelona

JORNADA ESPIRAL 2007

de compartir-ne l'ús i els significats, evitant dubtes o posteriors errors.

Aquesta activitat no era obligatòria. Tots els estudiants tenien l'opció de presentar el treball per escrit a mig semestre i al final.

Avaluació i seguiment del cas:

Aquest ha estat el cas on l'ús del bloc ha tingut una participació més desigual. Partint de que era el cas amb més alumnes, i que cada alumne tenia un bloc individual, s'ha donat un terç (o sigui 5) alumnes que ho han anat seguint regularment, molt ajustats a les categories, i molt implicats. D'altres que ho han anat fent d'una manera menys periòdica i d'altres que no ho han utilitzat.

En aquesta estudi, el tutor ha fet el seguiment de contingut i ha participat directament en els blocs dels alumnes, només quan hi havia algun aspecte a destacar (s'oblidaven d'etiquetar, o de protegir missatges personals...).

Pel què respecte al seguiment dels blocs entre companys, en aquest cas, molt poques vegades s'ha produït interacció. Només alguns comentaris de salutació entre amics o pel grau d'implicació entre alguns d'ells.

Cas 4

En aquest context, es tracta d'una assignatura totalment a distància dels estudis d'Educació Social de la Universitat Ramon LLull . Es proposa l'ús del bloc per part de la professora com a recurs per a la reflexió i treball d'aspectes més actitudinals i reflexius de l'assignatura. S'utilitza paral·lelament a l'ús d'un fòrum de discussió on es debaten temes més conceptuals i teòrics, que cada grup proposa, que es troba en el marc del campus virtual.

Avaluació i seguiment del cas:

La professora ha escrit aproximadament unes set reflexions al mes, que han anat rebent molts comentaris.

La professora ha utilitzat des d'un vídeo fins a una poesia per poder reflexionar diferents aspectes de l'assignatura i els estudiants han participat activament comentant que els hi havia

semblant, què els hi aportava, ho relacionaven amb continguts treballats a classe o discussions dutes a terme al fòrum.

Aquesta és l'adreça del bloc de l'assignatura:

<http://aforesep.wordpress.com/>

• **Conclusions**

El procés de convergència cap a l'EEES implicarà uns canvis en el procés d'ensenyament i aprenentatge on, entre altres factors, les TIC tindran un paper fonamental.

En aquest sentit, creiem que els blocs compleixen unes característiques que els fan una eina adequada per donar suport a aquest canvi metodològic i de rol del professorat.

Els estudis que hem dut a terme ens han permès experimentar amb aquesta eina, en quatre situacions ben diverses, sent en totes elles una novetat l'ús d'aquesta tecnologia.

En cada cas hem pogut observar avantatges i dificultats de l'ús dels blocs en docència universitària, i a continuació resumim algunes consideracions:

- Utilitzar sempre aquesta eina en una situació contextualitzada i integrada dins de la dinàmica i dels continguts del curs. Un procés de reflexió prèvia en ajudarà a optimitzar i adequar-ne la pràctica així com a triar el tipus de bloc més adequat.
- L'ús d'aquesta eina no hauria d'excloure'n d'altres (com demostra l'estudi 4, utilitzant un fòrum) i sempre que quedi ben identificat el seu ús, oferirà més opcions d'aprenentatge, comunicació, col·laboració, etc.
- Si volem introduir una eina com el bloc en la nostra docència, una sessió de presentació és molt aconsellable, treballant els dos aspectes, amb la flexibilitat i el temps suficient perquè tothom pugui comprendre el seu funcionament.

• **BIBLIOGRAFIA**

- Bautista, G.; Borges, F.; Forés, A. (2006) *Didáctica Universitaria en Entornos Virtuales de Enseñanza-Aprendizaje*. Madrid: Narcea
- Berg, M.; Hofman, W. (2005). Student Success in University Education: A Multi-measurement Study of the Impact of Student and Faculty Factors on Study Progress. *Higher Education*, 50(3), 413-446.
- Bruguera, E. (2006). *Els blocs*. Barcelona: Ed. Vull saber - UOC
- Bull, G.; Kajder, S. (2005). La escritura con Weblogs. Una oportunidad para los diarios estudiantiles.
<http://www.eduteka.org/Weblogs1.php>
- Gibbs, G.; Coffey, M. (2004). The Impact of Training of University Teachers on their Teaching Skills, their Approach to Teaching and the Approach to Learning of their Students. *Active Learning in Higher Education*, vol. 5(No. 1), 87-100.
- Goñi, J. M. (2005). El espacio europeo de educación superior, un reto para la universidad. Barcelona: Octaedro / ICE-UB.
- Gros, B.; Romañá, T. (2004). *Ser Profesor. Palabras sobre la docencia Universitaria*. Barcelona: Octaedro - ICE UB.
- Ramsden, P. (2005). *Learning to teach in higher education* (2n edition ed.). London: RoutledgeFalmer.
- Santos Mato, C. E. (2005). *Abriendo puertas en la educación superior... con blogs*.
<http://www.aulablog.com/abriendo-puertas-en-la-educacion-superior-.con-blogs>
- Zabalza, M. (2002). *La enseñanza universitaria. El escenario y sus protagonistas*. Madrid: Narcea.